

Samenvatting

Jeugdcriminaliteit een groeiende zorg is in onze maatschappij en vraagt om acties. Een van die acties is het inzetten van opvoedingsondersteuning. Deze bestaat uit een op de opvoedingssituatie toegesneden aanbod om ouders (weer) voldoende sturing aan de opvoeding te laten geven. Het gaat hierbij om methodieken die tot meer of minder expliciet geformuleerd doel hebben om jeugdig crimineel gedrag of herhaling ervan te voorkomen of om voorlopers van dit gedrag tijdig te onderkennen en om te buigen. Hoe logisch het inzetten van dergelijke methodieken ook klinkt, over de effectiviteit ervan is nog weinig bekend. Om ze in het kader van de bestrijding van (dreigende) jeugdcriminaliteit verantwoord in te kunnen zetten en zo nodig verder te ontwikkelen is inzicht hierin een eerste vereiste. In dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie, wordt over meta-analyse gerapporteerd dit tot doel dit inzicht te verschaffen. Jeugdig crimineel gedrag of voorlopers daarvan wordt geschaard onder de bredere noemer van normovertredend gedrag, methodieken van opvoedingsondersteuning worden gesitueerd binnen het domein van de intensieve pedagogische thuishulp.

De doelstelling van deze studie was inzicht te verkrijgen in het effect van de in ons land gehanteerde methodieken voor intensieve pedagogische thuishulp bij normovertredend gedrag, na te gaan of er succesvolle en minder succesvolle methodieken te onderscheiden zijn en welke factoren hierbij in het geding zijn. Hieruit werden vier onderzoeksvragen geformuleerd, die verderop tezamen met een samenvatting van de antwoorden weergegeven zullen worden. De studie bestond uit twee fasen: het opsporen van zoveel mogelijk methodieken, het analyseren van effecten en mogelijke factoren die hierop van invloed zijn.

In de eerste fase van deze studie werden 92 methodieken voor intensieve pedagogische thuishulp bij normovertredend gedrag opgespoord. Van 73 hiervan kon schriftelijke informatie worden ingewonnen. Via een beoordelingssysteem werd een eerste beschrijvende analyse uitgevoerd naar relevante kenmerken van de inhoud en de randvoorwaarden van de methodiek. Dit diende vooral om een basis te hebben voor de selectie voor de tweede fase van het onderzoek. Voor deze fase zijn alleen die methodieken geselecteerd die zijn geëvalueerd op basis van een (pre-) experimenteel design met voor- en nametingen, waarbij gebruik is gemaakt van gestandaardiseerde meetinstrumenten. Scores op voor- en nameting maakten het mogelijk effectgroottes te berekenen. Het bleek dat slechts bij 17 methodieken (nog geen 20% van het totaal) evaluatieonderzoek was uitgevoerd met behulp van voor- en nametingen en met gestandaardiseerde meetinstrumenten, bijna de helft van de methodieken is afkomstig

uit de Hulp aan Huisprogramma's voor intensieve ambulante gezinsbehandeling Overigens betreft het 17 methodieken waarvan van ruim 1250 jeugdigen voor- en nametingen bekend zijn. Doordat lang niet altijd bij alle behandelde jeugdigen complete metingen verricht zijn zal het aantal daadwerkelijk behandelde jeugdigen en gezinnen ver boven de 2000 liggen. Deze 17 methodieken vormden de focus voor een verdere analyse in de tweede fase van onze studie.

Om de eerste onderzoeksvraag naar de effectgroottes van de geselecteerde methodieken te kunnen beantwoorden zijn voor elke methodiek effectgroottes berekend wat betreft vermindering van externaliserend probleemgedrag van kinderen en vermindering van door ouders ervaren opvoedingsbelasting. De analyses lieten vrijwel gelijke effectgroottes zien: 0,52 voor externaliserend probleemgedrag en 0,55 voor opvoedingsbelasting. Beide effectgroottes waren statistisch significant en kunnen als middelgroot getypeerd worden.

De tweede onderzoeksvraag was of er op basis van de effectgroottes succesvolle en minder succesvolle methodieken te onderscheiden waren. Uit de analyses bleek dat de effectgroottes van de 17 methodieken een homogene groep vormden; er ontbrak derhalve een statistische basis om nader te kunnen differentiëren. Hierdoor moest de tweede onderzoeksvraag negatief beantwoord worden: dit onderscheid is niet te maken.

De derde onderzoeksvraag had betrekking op de kenmerken waarop succesvolle methodieken verschillen van minder succesvolle. Door het resultaat van de tweede onderzoeksvraag konden we de analyse in feite al stoppen, hetgeen een ontkennende beantwoording van deze derde onderzoeksvraag zou impliceren, maar we besloten de analyses toch verder door te zetten. Op basis van de toegestuurde schriftelijke informatie over de methodieken beoordeelden we elke methodiek op 25 methodiekenkenmerken. Deze kenmerken konden vanuit twee perspectieven in enkele meer algemene categorieën worden ingedeeld. Vanuit het eerste perspectief is gekeken naar de *core business* van een methodiek, dat is het verrichten van interventies bij een beoogde doelgroep met het oog op het bereiken van bepaalde uitkomsten. De verwachting was dat naarmate een methodiekbeschrijving hier duidelijker over is er een steviger basis voor effectiviteit wordt gelegd. Vanuit een tweede perspectief is gekeken naar de inbedding van de methodiek; deze werd gezien als het tot stand brengen van een inhoud in een bepaalde context, gebaseerd op wetenschappelijke theorieën. Ook hier geldt de verwachting dat naarmate de methodiekbeschrijvingen een betere inbedding laten zien de kansen op een effectieve methodiek groter zijn. Alle 25 methodiekenkenmerken konden via deze twee perspectieven worden geordend. Beoordeeld is hoe duidelijk elk van de 25 kenmerken beschreven is; daarna werden de scores op de 25 kenmerken gesommeerd tot scores op de drie algemene categorieën van respectievelijk de *core business* en de inbedding. De 17 methodieken bleken zich noch op hun beschrijvingen van de beoogde doelgroep, de

bedoelde interventies en de gewenste uitkomsten, noch op hun beschrijvingen van inhoud, context en theoretische onderbouwing van elkaar te onderscheiden, ze zijn wat dit betreft homogeen. Mede hierdoor werd er ook geen verband gevonden met de effectgroottes en moest de derde onderzoeksvraag naar de specifiek onderscheidende kenmerken definitief ontkennend worden beantwoord.

De vierde onderzoeksvraag was of er in de eerste fase van het onderzoek nog niet-empirisch geëvalueerde methodieken zijn gevonden, die wat volledigheid van beschrijving gelijkenis vertonen met methodieken die in de tweede fase van het onderzoek effectief bleken te zijn. Deze methodieken zouden dan als veelbelovend gekwalificeerd kunnen worden, omdat zij een groot aantal kenmerken met effectieve methodieken gemeen hebben, maar nog niet op effectiviteit zijn onderzocht. In de eerste fase van het onderzoek hebben we geprobeerd om van alle 92 opgespoorde methodieken zo veel mogelijk schriftelijke informatie te verzamelen over de doelen, werkwijze en organisatorische vormgeving van die methodieken. Voor 73 methodieken lukte dit ook. Hieruit kwamen de 17 methodieken voor fase 2. We hebben deze 17 wel voor fase 2 geselecteerde methodieken wat betreft het wel of niet rapporteren over methodiekenkenmerken die in de beoordelingsmatrix van fase 1 werd gehanteerd vergeleken met de 56 niet voor fase 2 geselecteerde methodieken. We vonden 10 niet voor fase 2 geselecteerde methodieken die wat betreft de volledigheid van de beschrijving van de methodiekenkenmerken gelijkenis vertoonden met de effectieve, wel voor fase 2 geselecteerde methodieken. Om die reden hebben we deze 10 projecten als perspectiefvol gekwalificeerd.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek werden een zevental aanbevelingen geformuleerd:

1. Spits als afgeleide van een bestaande methodiek van intensieve ambulante gezinsbehandeling een nieuwe variant toe op de behandeling van (potentieel) criminele jeugdigen die opgroeien in gezinnen waarin ouders niet meer bij machte zijn om de problemen waarmee ze in hun gezin geconfronteerd worden, het hoofd te bieden. Richt die toespitsing niet hoofdzakelijk op ouders, maar betrek het normovertredend gedrag van de jeugdigen er nadrukkelijker bij dan nu het geval is;
2. In het kader van preventie van normovertredend gedrag moet voorrang gegeven worden aan methodieken van langdurige intensieve pedagogische thuiszorg;
3. Hanteer bij de selectie van jeugdigen en gezinnen een bovengrens. In een aantal gezinnen is de problematiek dermate hevig en complex dat alleen residentiele behandeling uitkomst lijkt te bieden;
4. Laat de nieuwe methodiek(en) ingebed zijn in een intersectoraal behandelingsprogramma, dat wil zeggen: de terreinen van jeughulpverlening,

jeugdbescherming, jeugd-ggz en de zorg voor licht verstandelijk gehandicapten bestrijkend.

5. Besteed zeker bij de ontwikkeling van een nieuwe variant van intensieve ambulante gezinsbehandeling aandacht aan de theoretische onderbouwing van werkwijze en toe te passen interventietechnieken;
6. Inventariseer de tot nu toe door verschillende methodieken ontwikkelde speciale interventietechnieken en breng die samen in een gereedschapskist;
7. Bouw een continue evaluatie van het effect in de methodiek in en evalueer de effectiviteit van nieuw te ontwikkelen varianten met behulp van een intern valide design.